

הוראת מדעי הרוח בגישה רב-תחומית

העיוור כ"אובייקט תשוקה" וכמכונן מסע נפשי אצל הפיקח

דליה ניר

בהנחיית: ד"ר יהושבע בנטוב

תקציר

עיקרה של עבודה זו הוא ניתוח יצירות מסוגות שונות באמנות, אשר העיוור והעיוורון המופיעים בהן גורמים לפיקח הנמצא בסביבתם לתהליכי נפש שונים. בחלק מהיצירות, העיוור הוא דמות צדדית, אגבית, שהמפגש בינו לבין הפיקח הוא אקראי ומקרי. בחלק מיצירות, לעומת זאת, העיוור הוא אחת הדמויות המרכזיות, אך לצורך ניתוח השפעתו על הפיקח, הוא מודר לשוליים והפיקח עובר למרכז. בחלק אחר, הפיקח הוא "מחוץ" ליצירה וצופה בעיוור כפי שהאמן ביקש להנציחו.

לצורך הגדרת הקשר שמתפתח בין העיוור לפיקח תוך שימת הדגש על הפיקח, נבחר המושג "אובייקט התשוקה". אלמנט "התשוקה" ביחסים שבין היחיד ל"אחר", הושאל ממשנתו של עמנואל לוינס והותאם להגדרת הקשר שיוצר הפיקח עם העיוור, המהווה את נשוא עבודה זו. קשר שבעקבותיו מתחולל אצל הפיקח שינוי נפשי, לעתים מרחיק לכת. בדרך כלל אין העיוור מודע כלל להפיכתו לאובייקט תשוקה של הפיקח ולהשפעתו על הפיקח, ותפקידו העיקרי הוא אך ורק "בהיותו שם". הפיקח, אפוא, הוא מרכז של עבודה זו.

העבודה מתמקדת בקורפוס ספציפי של יצירות ומצטמצמת ליצירות אשר העיוור והעיוורון בהן אינם מהווים ביטוי אלגורי או מטאפורי. דוגמאות להיבטים כאלו הובאו בנספח 1 של העבודה.

העבודה מתמקדת בשלוש מערכות נושאיות:

הראשונה מתמודדת עם המסע הנפשי העובר על הפיקח באינטראקציה עם ומול העיוור והפיכתו של העיוור, במודע או לא במודע, ל"אובייקט תשוקה" של הפיקח. במסגרת זו מנותחים שני סיפורים קצרים: "הקתדרלה" מאת ריימונד קרבר, ו"אהבה" מאת קלריס ליספקטור, ושני שירים: "בבית החינוך הישן לעיוורים" מאת זלדה, ו"אדיבותם של העיוורים" מאת ויסלבה שימבורסקה.

השנייה מתמודדת עם ההיבט הנפשי של תיקון עצמי וגאולה נפשית שעובר הפיקח תוך הסתמכות על או היעזרות בדמותו של העיוור וכפועל יוצא מהפיכתו של העיוור ל"אובייקט התשוקה".

במסגרת זו נבחרה מערכת יחסים בין פיקח לעיוור – ברומן "תמול שלשום" מאת ש"י עגנון, ובמחזה "מולי סוויני" מאת בריאן פריל.

השלישית מתמודדת עם היצירה הוויזואלית: ציורים של פיטר ברויגל האב וולטר האקמן ותצלום של לי מקלפלין, שכותרתם המשותפת היא: "העיוור מוביל את העיוורים", ומבוססת על פסוק מ"משל העיוורים" של ישו. בפרק זה הפיקח הוא הצופה, כלומר – "האני" והדגש הוא על המסע הנפשי שעובר הצופה מול התמונה וכותרתה. הצופה נמצא מחוץ לנראטיב הוויזואלי כפי שהעמידו האמן והוא מוצא עצמו מכוון נראטיב חילופי, כל צופה וצופה על פי תהליכי נפשו המתפתחים מהפיכתו של העיוור בציר/תצלום ל"אובייקט התשוקה" שלו.